

فصلنامه دانش انتظامی سمنان ، دوره سیزدهم ، شماره پنجاه ، زمستان ۱۴۰۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۹/۱۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۰۲

صفحات: ۴۹ - ۶۶

نقش نیروی انتظامی در جلوگیری از جرم و مبارزه با قاچاق مواد مخدر

نویسندگان:

محمد فراهانی^۱،* محمد مهدی رحیمی^۲

چکیده

گسترش جرایم مواد مخدر و تغییر در الگوهای مصرف و نوع جرایم ارتكابی از سوی متهمان آن، مبارزه و پیشگیری از این موضوع را با مشکلات بسیاری مواجه کرده و نیاز است تا با ارایه یک الگوی جامع ارزیابی و انعطاف‌پذیر برای سرانگشتان نظام مبارزه و مقابله با مواد مخدر (نیروی انتظامی، کلانتری و پاسگاهها)، مدیریت جرایم مرتبط را در دست گرفته و با نگاه به آینده، به سمت بهبود مستمر گام برداشت. آنچه مهم است نیروی انتظامی را می‌توان یکی از دستگاه‌های مهم و تأثیرگذار در امر مبارزه با مواد مخدر قرارداد و این نیرو در خط مقدم مبارزه با مواد مخدر قرار دارد و تقویت این نیرو در بعد مقابله و مبارزه با مواد مخدر از اولویتهای اصلی ستاد است؛ بنابراین می‌توان گفت وظایف پلیس در مبارزه با مواد مخدر طیف گسترده‌ای از اقدامات را در برمی‌گیرد. در حوزه روش‌های اجرایی پلیس در مبارزه با مواد مخدر نیز طیف متنوعی از اقدامات صورت می‌پذیرد. نتیجه به دست آمده را بیان داشت: موفقیت اصلی شعب مبارزه با مواد مخدر نیروی انتظامی را در ارجحیت بخشیدن به بعد پیشگیرانه از اعتیاد خلاصه کرد. ارتقاء سطح آموزش‌های درون‌سازمانی کارکنان مبارزه با مواد مخدر نیروی انتظامی نیز موجب عملکرد بهتر در اقدامات سلبی و ایجابی مبارزه با قاچاق مواد مخدر خواهد شد.

کلید واژه ها : مواد مخدر، نیروی انتظامی، پلیس، مبارزه، الزامات قانون

۱ : دانشجوی دکتری گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان - mohammad13745@ymail.com

۲ : استادیار، دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد گرمسار - law.rahimi@yahoo.com

مقدمه

باید گفت امروزه هرچه سازمان اعم از دولتی و خصوصی وجود دارد برای توسعه، رشد و پایداری در عرصه رقابتی به‌نوعی سیستم ارزیابی عملکرد نیاز دارند تا در قالب آن بتوانند کارایی و اثربخشی برنامه‌های سازمان، فرایند و منابع انسانی خود را موردسنجش قرار دهند (افجه، صالحی، کشوری ورحمتی، ۱۳۹۲: ۱۲)

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران برای مبارزه با جرائم امنیتی ازجمله مقابله با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها، پس از ایجاد پلیس تخصصی مبارزه با مواد مخدر، اقدام به ایجاد شعب مستقل مبارزه با مواد مخدر در کلانتری‌ها کرد زیرا در حال حاضر جرائم امنیتی درکل و جرائم مربوط به مواد مخدر، روان‌گردان‌ها و آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن به نحو ویژه از مشکلات بزرگ کشور تلقی می‌شود. این پدیده چنان ابعاد گوناگونی یافته و چنان تأثیرات منفی و مخربی در اقتصاد کشور گذارده که به‌ناچار بخش چشمگیری از امکانات ملی برای مقابله با آن بسیج شده است. امروزه افزایش و گستردگی مأموریت‌های پلیس مبارزه با مواد مخدر نیروی انتظامی و همچنین سرعت و پیچیدگی جرائم مربوط به مواد مخدر که در ارتکاب سایر جرائم نیز اثرگذار بوده است، ضرورت تخصیص و ارتقای جایگاه شعب مبارزه با مواد مخدر مستقل در تمامی کلانتری‌ها را نمایان کرده است.

در سال‌های اخیر نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران با اجرای فرایندهای مدیریت کیفیت در یگان‌های صفی و ستادی سعی بر این داشته که با ایجاد تغییرات محسوس در اجرای مأموریت‌ها و نظم و انضباط کاری به امور، نسبت به یکسان‌سازی خدمات در تمامی کلانتری‌ها اقدام کند. جرائم مواد مخدر و آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن مشکلی است چندوجهی که بسترهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، نیروهای دخیل در مبارزه و نیز موقعیت جغرافیایی می‌توانند در شکل‌گیری آن مؤثر باشند (قربانی، اکبری، ابراهیمی و دلپسند، ۱۳۹۵، صص ۴۶-۴۷). در حال حاضر با افزایش انواع مواد مخدر و روانگردانها و کوچ بخشی از جرائم به فضای مجازی و افزایش مصرف‌کنندگان انواع مواد نوظهور، روش‌های مقابله نیز درخور تغییرات وسیعی است (قربانی، کیانی، ابراهیمی و مالکی، ۱۳۹۶: ۱۱-۱۰). در این میان مبارزه با جرائم مواد مخدر و روان‌گردان‌ها توسط کلانتری‌ها نتوانسته است آن‌گونه که باید مسئولان امر را نسبت به نتایج حاصله خوش‌بین کند. از طرفی مشکلات و موانع موجود در امر مبارزه، برخورد ضعیف مقامات قضایی با قاچاقچیان مواد مخدر، ضعف در قوانین و مقررات و اینکه بیش از ۹۰ درصد امکانات مبارزه‌های در پلیس‌های تخصصی به‌کارگیری می‌شوند، باعث شده است تا مبارزات سلبی و ایجابی در کلانتری‌ها آن‌چنان تأثیرگذار نبوده و موجب نارضایتی بسیاری از شهروندان و مسئولان را فراهم آورد. از طرف دیگر نبود نظام جامع ارزیابی عملکرد در کلانتری‌ها، به ویژه شعب وابسته به پلیس‌های تخصصی ازجمله پلیس

مبارزه با مواد مخدر و استفاده از سیستم تک‌بعدی و سنتی ارزیابی که تنها میزان کشفیات و دستگیری‌های مربوط به متهمان مواد مخدر را شامل می‌شود و همچنین فقدان ارائه جایگاه عملکردی برای کلانتری‌ها، از دیگر مشکلات و موانع موجود بوده که نیاز است چاره‌اندیشی مناسبی در این خصوص صورت پذیرد. محول کردن امور پیشگیرانه و هماهنگی اجرای برنامه‌های آموزشی و ایجاد تعامل با سازمان‌های مستقر در حوزه استحضافی کلانتری به دواير مشاوره نیز، علاوه بر نداشتن تأثیرگذاری لازم، موجب گمراه کردن مسئولان شعب مبارزه با مواد مخدر از رسالت اصلی خویش شده است (قربانی، ۱۳۹۷: ۱۷)

۱- سوالات تحقیق

۱- شناسایی سازوکارهای نیروی انتظامی در مبارزه و پیشگیری از قاچاق مواد مخدر چگونه است؟
۲- سازوکارهای کیفی و غیرکیفری پلیس در مبارزه و پیشگیری از قاچاق مواد مخدر را چگونه می‌توان بیان داشت؟

۳- میزان تأثیرگذاری سازوکارهای مختلف در مبارزه و پیشگیری از قاچاق مواد مخدر و عدم اثربخشی برخی سازوکارها چه تأثیراتی بر نقش نیروی انتظامی در مبارزه با قاچاق مواد مخدر دارد؟

۲- روش تحقیق

روش تحقیق، روش کتابخانه‌ای است. با استفاده از منابع و نظرات محققین در این مورد، به تجزیه و تحلیل موضوع با اتکا به روش تجزیه و تحلیل حقوقی پرداخته شده است. در کشور ما بر خلاف برخی از کشورها مقررات خاصی در خصوص اختیارات و تکالیف پلیس در مبارزه با مواد مخدر وجود ندارد بلکه اختیارات و ظایف پلیس در این مورد بر اساس مقررات عام مربوط به سایر جرایم تعیین میشود. اختیارات مذکور به دو دسته تقسیم میشود. اختیارات پلیس در جرم مشهود مواد مخدر و اختیارات پلیس در جرم نامشهود مواد مخدر.

۳- پیشینه تحقیق و جنبه نوآورانه بودن

عمرانی فر ۱۳۹۹ در مقاله خود تحت عنوان امکان سنجی تطبیق عنوان محاربه بر قاچاق مسلحانه مواد مخدر با نگاهی به ماده ۱۱ قانون مبارزه با مواد مخدر با اداره به همسایگی ایران با افغانستان و پاکستان و وسعت منطقه و رواج نسبی قاچاق مواد بین مردم منطقه معتقد است که عنوان محاربه به راحتی برای قاچاق مسلحانه مواد قابل تطبیق نیست و در نهایت به این نتیجه رسیده است که از میان مصادیق هشت گانه متصور، فقط در دو مورد می‌توان جرم محاربه را محقق دانست. نوجوان ۱۳۹۸ در مقاله خود تحت عنوان ایرادهای قانون مبارزه با مواد مخدر و تأثیر سو آن بر پیشگیری

انتظامی از جرایم مواد مخدر ضمن طرح انتقادات وارد بر قانون مبارزه با مواد مخدر به متناسب نبودن جریمه نقدی به عنوان مجازات این نوع جرایم اشاره نموده و با توجه به سود حاصله از ارتکاب این نوع جرایم به این نتیجه رسیده که قانون فعلی بازدارندگی لازم را ندارد و این امر کارایی مبارزه با جرایم و پیشگیری از جرم را کاهش داده است. اسماعیلی ۱۳۹۷ در رساله دکتری تحت عنوان طراحی نظام جرم یابی پلیس با رویکرد اطلاعات محور چهار بعد قانونی، مدیریتی، علمی و تحقیقاتی بوده و در این رویکرد مزیت زیادی در کشف جرایم دارد و رابطه معنا دار این ابعاد در نظام جرم یابی به اثبات رسیده است. افضلی ۱۳۹۷ در طرح تحقیقاتی خود تحت عنوان بررسی اقدامات مرزی در جلوگیری از قاچاق مواد مخدر و روان گردان به بررسی وضعیت فعلی قاچاق مواد مخدر در مرزهای شرقی پرداخته و یافته ها نشان می دهد که قاچاق در حال افزایش بوده و رویکرد امنیتی توجیه کاری ندارد و بین عوامل مختلف مطرح شده نظامی امنیتی، خارجی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی عوامل اقتصادی بیشترین و عوامل نظامی امنیتی کمترین تاثیر را دارد و سه پیشنهاد مطرح می کند جایگزینی رویکرد توسعه و امنیت به جای تقدم امنیت بر توسعه، راهبرد تلفیقی معطوف به فرصت محوری و توجه به راهکارهای توسعه‌ای بجای انسداد مرزها.

آنچه مهم است برنامه های پیشگیری از جرم مجموعه وسیعی از برنامه ها و فعالیت ها را در بخش های مختلف جامعه در بر می گیرد و هیچ نهاد خاصی نمی تواند متولی آن در همه ابعاد باشد و بر این اساس نوعی هارمونی و هماهنگی بین نهادهای رسمی جامعه از یک سو و مشارکت نهادهای مردمی از سوی دیگر ضروری به نظر می رسد. در برنامه های اجتماعی پیشگیری از جرم نقش پلیس و نیروی انتظامی در ارتباط با سایر نهادها اعم از دولتی و غیر دولتی معنا پیدا می کند و پلیس بدون هماهنگی با سایر نهادها قادر به تأمین نظم و امنیت اجتماعی که هدف کلی پیشگیری از جرم است نمی باشد (معظمی، ۱۳۸۶: ۹۳)

اما علیرغم اینکه بنظر می رسد هماهنگی بین پلیس با سایر نهادهای رسمی کشور برپا نمی باشد ملاحظه می شود که در مقام وظایف، پلیس اقدامات زیر را انجام می دهد که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در پیشگیری از جرایم مؤثر است. حمایت از بزه دیدگان بالقوه جرایم، ایجاد احساس امنیت عمومی از طریق حضور در سطح شهر و اماکنی که احتمال وقوع جرم در آن وجود دارد، دریافت گزارش‌هایی راجع به ارتکاب یا احتمال ارتکاب جرایم، حضور در صحنه های جرم یا محتمل به بزهکاری، ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی به شهروندان در زمینه های امنیتی و پیشگیری از جرایم، ارائه برنامه ها و طرح های امن سازی محله ها و محیط های خاص شهری در مقابل مجرمان حرفه ای، ارائه پیشنهادات علمی و سازنده برای اصلاح ساختارهای جرم خیز و تصویب قوانین متناسب به مقامات ذیصلاح، تهیه آمار جرایم اعم از شروع به جرم، جرایم تام، عقیم

و محال به تکنیک جرایم علیه اشخاص اموال و امنیت (اسداللهی، ۱۳۹۳: ۳۱) به همین دلیل است که نیروی انتظامی با ورود به تمام این موارد و ی بردن به این ایرادات می تواند در مبارزه با قاچاق مواد مخدر نقش اساسی ایجاد کند که تا کنون به آن پرداخته نشده است.

۴- مواد مخدر و سیاست‌گذاری در این حوزه

مواد مخدر یکی از مشکلات اصلی در بسیاری از کشورهای جهان است. آسیب‌های ناشی از سوءمصرف مواد مخدر را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد: آسیب‌های فیزیکی، آسیب وابستگی و آسیب‌های اجتماعی. اگر آسیب‌های فیزیکی و وابستگی آسیب‌هایی هستند که فرد دچار سوءمصرف مواد مخدر را درگیر می‌کند، آسیب‌های اجتماعی آن متوجه کل اجتماع است. آسیب‌های اجتماعی این پدیده عبارت‌اند از آسیب‌های وارد به خانواده و زندگی اجتماعی و نیز هزینه‌های وارد به سیستم بهداشتی-درمانی، مراقبت‌های اجتماعی و پلیس. بعضی از محققان و سیاست‌گذاران مواد مخدر را مادر بسیاری از جرائم یا دستکم عامل بسیار تشدیدکننده جرائم می‌دانند به نحوی که به‌طور مثال در آمریکای دهه ۸۰ و ۹۰ به دلیل گسترش مصرف مواد مخدر به‌ویژه «کراک» و در نتیجه گسترش انفجارگونه بزهکاری بسیاری از سیاست‌گذاران علت بزهکاری را ناشی از مواد مخدر می‌دانستند؛ و به همین دلیل به‌منظور مقابله کلی با جرائم، حجم زیادی از منابع مالی صرف مبارزه با مواد مخدر شد. اگرچه بعضی تحقیقات بعدی نشان دادند که اولاً این ارتباط علت و معلولی میان مواد مخدر و سایر جرائم چندان اثبات‌شده نیست (گرچه همبستگی مثبت در بعضی از حوزه‌های مشاهده می‌شود و ثانیاً عواملی مثل افزایش تعداد مأموران پلیس مرتبط با آن جرائم، عوامل بسیار مؤثرتری در کنترل این جرائم هستند تا اختصاص بودجه بیشتر برای مبارزه با مواد مخدر؛ اما با این حال همچنان جرائم مرتبط با مواد مخدر و نیز تأثیرگذاری سوءمصرف مواد مخدر در ارتکاب جرائم دیگر عاملی است که لزوم توجه به این حوزه را برجسته می‌کند. در دهه‌های گذشته، نوع مواد مخدر غالب در جامعه، چگونگی تأمین این مواد توسط سوداگران مرگ، گروه‌های متأثر از این مواد و از همه مهم‌تر سیاست‌های دولت در مواجهه با این پدیده تحولات فراوانی در ایران و نیز سایر نقاط جهان داشته است (احسانی و انعامی، ۱۳۹۱: ۱۰۳).

شکل مواد مخدر از حالت مشتقات طبیعی به ترکیبات صنعتی و کم‌حجم با اثر تخریبی زیاد و نیز گروه اصلی مصرف‌کننده از افراد بزرگ‌سال به جوانان و حتی نوجوانان تغییر کرده است. زنجیره تأمین این مواد نیز از حالت زنجیره‌های کوچک محلی به زنجیره‌های اصلی و بین‌المللی درآمده است و گزارش‌های غیررسمی از دخالت بعضی دولت‌ها و سرویس‌های اطلاعاتی این کشورها در این زنجیره‌ها حکایت دارد و کشورهای متخصص مرتب اتهام حمایت از تجارب مواد مخدر را به طرف

مقابل وارد می‌کنند. سیاست‌های مواجهه با این پدیده نیز در سراسر جهان تحولات فراوانی داشته است. از سیاست‌های حمایتی و ترویجی در دوره پهلوی اول تا سیاست‌های مجرم انگارانه در دهه‌های بعدی و در نهایت حرکت به سمت نگاه دوگانه بیمار/مجرمانگاری که همانکون هنوز موضوع داغ بسیاری از گفتگوها در میان سازمان‌ها و مسئولان مربوطه در کشور است. اگرچه باید پذیرفت نگاه بیمار انگارانه از این قشر و پذیرش در نظر گرفتن سیاست‌های درمانی در کنار سیاست‌های تنبیهی، حتی در میان طرفداران سنتی دیدگاه مجرم‌انگارانه به مصرف‌کنندگان مواد مخدر به اصلی بدیهی تبدیل شده است. مقابله با مواد مخدر و آثار آن نیز به تناسب تغییرات در سیاست‌گذاری‌های این حوزه تکامل یافته است. (میلانی و دیگران، ۱۴۰۰: ۷۸)

اگر در دهه پیش اصلی‌ترین و شاید تنها اقدام رسمی در مبارزه با این پدیده، برخورد انتظامی - قضائی بوده است و بسیاری از اقدامات درمانی نیز محدود به قطع دسترسی به مواد مخدر بوده است، امروزه دیدگاه غالب، رویکرد فرهنگی و کل‌نگر در مبارزه با این پدیده است. امروزه سوءمصرف مواد مخدر در افراد را معلول شرایطی می‌دانند که تا زمان تغییر نمودن آن این مشکل حل نخواهد شد. به عبارت دیگر سوءمصرف مواد مخدر در افراد را ناشی از ناتوانی آن‌ها در مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی فرد می‌دانند که تنها در سایه آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌توان امیدوار بود که فرد به جای پناه آوردن به مواد مخدر، به منظور فراموش کردن مشکلات خود، به حل این مشکلات بپردازد. دیدگاه مرتبط با آموزش مهارت‌های اجتماعی نیز کاملاً جوابگوی حل مشکلات مرتبط با سوءمصرف مواد مخدر نیست. گسترش مصرف مواد مخدر جدید و صنعتی به‌ویژه در میان بخشی از قشر جوان و زنان که بیشتر به دلیل حاکم شدن دیدگاه‌های لذتجویانه و کوتاه نگر است، اتخاذ دیدگاه‌های جدیدتر در مبارزه با این پدیده شوم را طلب می‌کند (احسانی و انعامی، ۱۳۹۱: ۱۰۳).

۵- ضابطان دادگستری در مورد جرائم مواد مخدر

ضابطان دادگستری در مورد جرائم مواد مخدر، همان ضابطان عام هستند و ضابطان خاصی پیش‌بینی نشده است اما اشخاصی همچون بازرسان مواد مخدر و شوراهای اسلامی روستاها نیز دارای نقش هستند. ماده ۲۴ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر، وظایفی را برای برخی اشخاص برقرار کرده است اما این افراد، ضابط دادگستری به حساب نمی‌آیند. در این ماده می‌خوانیم:

هر یک از اعضای شورای اسلامی روستا موظف است به محض آگاهی از کشت خشخاش یا کوکا یا شاهدانه در حوزه روستا، مراتب را کتباً به دهدار و نزدیک‌ترین پاسگاه یا حوزه انتظامی اطلاع دهد. فرماندهان پاسگاه‌ها و حوزه‌های انتظامی موظف‌اند فوراً و هم‌زمان با گزارش موضوع به فرمانده بالاتر خود، به اتفاق دهدار یا بخشدار و نماینده شورای اسلامی روستا در محل کشت حاضر شوند و

آن را انحاء و صورت جلسه امر را تهیه کنند و همراه متهم یا متهمین به مراجع ذیصلاح قضایی تحویل نمایند.

تبصره- در صورتی که خشخاش یا کوکا یا شاهدانه در حوزه‌های شهری کشت یا روییده شده باشد، مأمورین حسب مورد موظفاند به محض آگاهی مراتب را به نزدیک‌ترین پاسگاه انتظامی و یا پایگاه نیروی مقاومت بسیج منطقه اطلاع دهند و مسئولان مربوطه به اتفاق نماینده مرجع قضایی ذیصلاح وفق مقررات این ماده اقدام نمایند.

-نحوه بازجویی از متهمان و بازرسی اماکنی که احتمال ارتکاب جرائم مواد مخدر در آنجا وجود دارد تابع مقررات عمومی است. همچنین قانون گذار ستادی را با عضویت مقامات عالی‌رتبه با عنوان ستاد مبارزه با مواد مخدر در نظر گرفته است تا اهتمام و جدیت خود را نسبت به پدیده شوم مواد مخدر ابراز کرده باشد. این ستاد، مرجع عالی کشور در مورد مبارزه با مواد مخدر است که سیاست‌ها و مقررات مربوطه را تدوین و اجرا می‌کند. ماده ۳۳ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر، در مورد ترکیب و وظایف آن، چنین مقرر داشته است: به منظور پیشگیری از اعتیاد و مبارزه با قاچاق مواد مخدر از هر قبیل اعم از تولید، توزیع، خرید، فروش و استعمال آن‌ها و نیز موارد دیگری که در این قانون ذکر شده است، ستادی به ریاست رئیس‌جمهور تشکیل و کلیه عملیات اجرایی و قضایی و برنامه‌های پیشگیری و آموزش عمومی و تبلیغ علیه مواد مخدر در این ستاد متمرکز خواهد بود. اعضای ستاد به شرح زیر می‌باشند:

۱- رئیس‌جمهوری، ۲- دادستان کل کشور ۳- وزیر کشور ۴- وزیر اطلاعات ۵- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۶- وزیر آموزش و پرورش، ۷- رئیس سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ۸- فرمانده نیروی انتظامی ۹- سرپرست دادگاه انقلاب اسلامی تهران ۱۰- سرپرست سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی ۱۱- فرمانده نیروی مقاومت بسیج ۱۲- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

تبصره: ۱- رئیس‌جمهوری می‌تواند برای اداره جلسات ستاد مبارزه با مواد مخدر یک نفر نماینده از جانب خود تعیین نماید.

تبصره ۲- برای پیشگیری از ارتکاب جرائم مواد مخدر، دولت موظف است هر سال بودجه‌ای برای این امر اختصاص و به دستگاه‌های ذی‌ربط موضوع همین ماده ابلاغ نماید. ماده ۳۴ نیز اجازه تهیه و تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی موردنیاز را به ستاد داده است. از جمله مسئولیت‌های این ستاد که به صورت ضمنی در ماده ۳۳ بیان شده است می‌توان موارد زیر را برشمرد: سیاست دولت در مورد مبارزه با مواد مخدر، برقراری تعامل و همکاری میان وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مربوطه، نظارت بر اجرای قانون و مقررات، تخصیص بودجه، تهیه گزارش‌های سالیانه و ...

۶- رویکرد و راهبرد پلیس در پیشگیری کیفری از جرم

آنچه مهم است نمی‌توان هیچ‌یک از امراض را ریشه‌کن کرد، بزهکاری و ارتکاب جرم را نیز نمی‌توان به‌طور مطلق و کامل ریشه‌کن ساخت ولی می‌توان با اقدامات پیشگیرانه و مجازات صحیح علل ارتکاب جرم را تقلیل داد. همه ما مجرمان بالقوه هستیم تنها چیزی که مجرم و غیرمجرم را متمایز می‌کند این است که مجرم مرتکب جرم شده است و سدهای فردی و اجتماعی نتوانسته است او را از ارتکاب جرم بازدارد و او در موقعیت خاص مرتکب عمل کیفری شده است. در این رابطه برخورداری از امنیت در برابر جرم و ناامنی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های امنیت انسانی به شمار می‌رود. پلیس فعالیت‌های مختلفی را در تأمین امنیت انسانی انجام می‌دهد. (موسوی فرد و همکاران ۱۳۹۶: ۲۴) ابتدائاً به بررسی مفهوم پیشگیری کیفری از جرم می‌پردازیم:

۶-۱- مفهوم پیشگیری کیفری از جرم

باید گفت این شیوه پیشگیری در انگلستان توسط دولت محافظه‌کار تحت رهبری خانم مارگات تاجر یا به اصطلاح بانوی آهنین انگلستان به وجود آمد که با تکیه بر آن و بر موضوع نظم و قانون در انتخابات ۱۹۷۹ انگلستان به پیروزی رسید. بر مبنای این نظریه مجرمان نمی‌توانند برای فرار از مسئولیت بر عواملی چون محرومیت‌های اجتماعی استناد کنند. بلکه باید مسئولیت کامل در قبال اعمال خود را بپذیرند که این امر لاجرم منتهی به محاکمه و مجازات آن‌ها می‌شود. به دلیل ارتباط سیاست این دیدگاه با حزب محافظه‌کار، گاهی از آن با عنوان محافظه‌کارانه یاد می‌شود. دولت محافظه‌کار انگلستان با افزودن بر مجازات جرائم و بیشتر کردن اختیارات پلیس و حتی اعطای اضافه‌حقوق قابل‌توجهی به نیروهای پلیس در کاستن از تعداد جرائم تلاش کرد. لیکن این همه افزایش هزینه‌های اجرایی باعث هیچ کاهش قابل‌ملاحظه‌ای در تعداد جرائم نشد. در این نوع پیشگیری سعی می‌شود با تکیه بر اثرهای کیفر و اعمال مجازات، با اجرای اصولی، سریع و حتمی کیفر، بر افکار عمومی تأثیرگذارند تا از ارتکاب جرائم پیشگیری کنند؛ اما باید اذعان کرد هرچند که در بسیاری از کشورها مجازات سنگینی وضع شده؛ اما در مهار جرائم موفق نبوده‌اند و این پیشگیری، انتظارات را برآورده ننموده است. این پیشگیری کیفری شامل دو قسمت عام و خاص است. در پیشگیری عام اهداف مجازات‌ها، جنبه ارعاب و عبرت‌آموزی و بازدارندگی نسبت به همه افراد جامعه بوده، کیفر موجب می‌شود و این‌گونه است که افراد نتیجه عمل مجرمانه خود را در نظر داشته و از ارتکاب جرم خودداری کرده، جنبه ارعابی و تهدید کیفر باعث اجتناب مرتکبین بالقوه از عمل مجرمانه می‌شود و لذا باید همه افراد جامعه از نتیجه عمل مجرمانه و میزان مجازات متعاقب آن آگاه شوند. ترس از مجازات پیامدها و عواقب آن موجب می‌شود تا افراد از روی آوردن به اعمال مجرمانه منصرف شوند. بحث پیرامون پیشگیری عام از بزهکاری در چارچوب جرم‌شناسی انتقادی

قرار می‌گیرد؛ بنابراین پیشگیری عام از بزهکاری عبارت است از پیشگیری از وقوع جرم از طریق وضع مجازات و به‌کارگیری نظام کیفری به‌منظور ارباب و بازدارندگی عموم جامعه.

اما در پیشگیری خاص با تحمیل مجازات بر مجرم و تنبیه او رنج و سختی حاصل از مجازات باعث می‌شود که وی از ارتکاب جرم اجتناب ورزد. این‌گونه که پیشگیری خاص از بزهکاری یا به عبارتی جلوگیری از ارتکاب جرم از مباحث جرم‌شناسی بالینی می‌باشد در این نوع مبارزه سعی می‌شود با اصلاح و بازپروری محکومین از روی آوردن دوباره‌ی آن‌ها به ارتکاب جرم جلوگیری شود این مرحله را پیشگیری ثانویه از جرم نیز می‌گویند.

ماده کما این که ماده‌ی ۳ آیین‌نامه‌ی اجرایی سازمان زندان‌ها در تعریف زندان این‌گونه بیان داشته است: «زندان محلی است که در آن محکومین قطعی با معرفی مقامات ذی صلاح و قانونی برای مدت معین یا به‌طور دائم به‌منظور اصلاح، تربیت و تحمل کیفر نگهداری می‌شوند». (شیخ زاهدی، ۱۳۹۸: ۴)

۶-۲- اقدامات کیفری پیشگیرانه پلیس

در مداخله کیفری، پلیس با سرعت و قدرت در فرآیند تعقیب و دستگیری که خود یکی از عوامل بازدارنده نسبت به ارتکاب مجدد بزه است، فعالیت پیشگیرانه خود را انجام می‌دهد. جزء بازدارنده و اربابی مداخله کیفری پلیس از سویی و بالا بردن احتمال دستگیری و افزایش ریسک ارتکاب جرم، قصد تمایل مجرمین احتمالی برای ارتکاب بزه را کاهش می‌دهد (اکرمی، ۱۳۹۵، ۷۶)

به‌عبارتی دیگر در پیشگیری کیفری از جرم توسط پلیس، نظم برآیند روابط غیرشخصی بین پلیس و شهروندان، رهبری شبه‌نظامی و تأکید بر حضور پررنگ‌تر و واکنش سریع به فعالیت‌های مجرمانه باهدف ایجاد آرامش است.

یکی از راهبرد پلیس در امر کنترل و پیشگیری کیفری، راهبرد تقویت کشف علمی جرائم می‌باشد. کشف جرم به‌عنوان اولین مرحله از مراحل رسیدگی به جرم اهمیت فراوانی در نزد طرفداران نظریه بازدارندگی و ارباب کیفری دارد. بر این اساس برای افزایش آمار عملکرد دستگاه عدالت کیفری پیش از هر چیز باید به تقویت نهاد کشف جرم، یعنی سازمان پلیس به‌خصوص از بعد افزایش توان این نهاد در کشف جرم اقدام کرد. این مهم از طریق بالا بردن امکانات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری سازمان پلیس در جهت کشف جرم تحقق می‌یابد که در نتیجه این امر آمار عملکرد پلیس در دستگیری مجرمین یا همان آمار ظاهری پلیسی افزایش می‌یابد و درنهایت هدف ارباب و بازدارندگی که از اجرای مجازات انتظار می‌رود، تقویت می‌شود و درنهایت به کاهش آمار وقوع جرائم در جامعه می‌انجامد. (شیخ زاهدی، ۱۳۹۸: ۶)

۷- آشنایی پلیس با موازین قانونی مرتبط با جرائم مواد مخدر

با توجه به یکی از تکالیفی که پلیس در راستای انجام وظایف خود در زمینه کشف جرم و مقابله با جرائم مشهود دارد آشنایی با اصل قانونی بودن جرائم و شناخت اقسام اعمال مجرمانه از جمله اعمال مجرمانه مربوط به مواد مخدر می‌باشد. به موجب اصلاحیه اخیر قانون مبارزه با مواد مخدر با الحاق تبصره دو به ماده یک قانون، از این پس رسیدگی به جرائم مواد روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی تابع مقررات رسیدگی به جرائم مواد مخدر است، همچنین در تمام بندها و مواد آن پس از عبارت «مواد مخدر» عبارت «یا روانگردان‌های صنعتی غیر دارویی» اضافه شد.

همچنین با اصلاح ماده ۴ و ۸ قانون هر کس هر نوع مواد مخدر یا روانگردان‌های صنعتی غیر دارویی که فهرست آن‌ها به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد را به هر نحوی به کشور وارد و یا به هر طریقی صادر یا ارسال کند یا مبادرت به تولید، ساخت، توزیع، فروش، نگهداری و یا حمل کند با رعایت تناسب و با توجه به مقدار مواد مذکور به مجازات مندرج در این ماده قانونی محکوم می‌شود. همچنین با اصلاح ماده ۱۵ قانون، معتادانی که با مراجعه به مراکز دولتی یا خصوصی نسبت به ترک اعتیاد و اخذ گواهی تحت درمان و کاهش آسیب اقدام کنند از تعقیب کیفری معاف هستند و در غیر این صورت مجرم‌اند، ضمن اینکه وزارت رفاه و تأمین اجتماعی موظف است هزینه‌های ترک اعتیاد را مشمول بیمه‌های پایه و بستری قرار دهد و دولت هم مکلف به تأمین اعتبارات لازم در لویح بودجه سالانه است.

به موجب اصلاح ماده ۱۶ قانون و تصویب ۳ تبصره مربوط به آن، معتادان به مواد مخدر و روان‌گردان و متجاهر به اعتیاد با دستور مقام قضایی از یک تا سه ماه در مراکز دولتی و مجاز درمان نگهداری می‌شوند و بنا به نظر مقام قضایی تمدید این مدت بلامانع است که با درخواست مراکز مذکور، معتادان موضوع این بند مکلف به اجرای تکالیف مراقبت بعد از خروج هستند که بنا بر پیشنهاد دبیرخانه ستاد با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

علاوه بر این، با تأیید ماده ۴۳ و الحاق آن با تصویب دو تبصره به قانون، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران اجازه دارد در چارچوب موافقت‌نامه‌های قانونی دو یا چندجانبه بین جمهوری اسلامی ایران و سایر دولت‌ها با مشارکت مأموران دیگر کشورها به منظور شناسایی مجرمان موضوع این قانون، ردیابی منابع مالی، کشف طرق ورود یا عبور محموله‌های قاچاق از کشور، کشف وسایل یا مکان کشت یا تولید یا ساخت مواد مذکور با تنظیم طرح عملیاتی و درخواست فرمانده نیروی انتظامی با حکم دادستان کل کشور محموله‌های تحت کنترل را در قلمرو داخلی و با موافقت سایر کشورها در قلمرو آن کشورها مورد تعقیب قرار داده و پس از تکمیل تحقیقات، گزارش اقدام را به

دادستان کل کشور یا قاضیانی که او تعیین می‌کند تسلیم کند و هرگونه تغییر در طرح‌ها عملیاتی مذکور در حین اجرا با مجوز کتبی دادستان کل کشور بلامانع است. (عباسلو، ۱۳۸۹: ۱۳۶-۱۳۸)

۸- راهبرد نیروی انتظامی در مبارزه با قاچاق مواد مخدر

امروزه، نقش منفی و مخرب استعمال مواد مخدر و روان‌گردان در جوامع بشری بر کسی پوشیده نیست، زیرا این پدیده شوم ضمن این‌که باعث می‌شود بخش مهمی از نیروی فعال و خلاق جامعه از ایفای نقش خود در جامعه بازماند، زمینه‌ساز ارتکاب جرائم و معضلات دیگری نیز برای جامعه می‌شود؛ بنابراین، برخورد و مقابله با این معضل در سرلوحه وظایف دستگاه قضایی و پلیس در کشورهای مختلف قرار دارد. برای از بین بردن این معضل، ضمن شناسایی علل آن و برنامه‌ریزی برای از بین بردن علل مذکور، باید راهکارهای لازم جهت مقابله فوری با آن نیز مدنظر قرار گیرد. در این راستا پلیس تکالیف ویژه‌ای بر عهده دارد.

مسئولیت مبارزه با اخلال گران نظم و امنیت عمومی در همه جوامع بر عهده پلیس و نیروی انتظامی است و پلیس مظهر عدالت نمادین است. پلیس از منظر جامعه، سازمانی برای حراست و نگهبانی از امنیت، برقراری نظم و دستگیری متخلفان است. از طرف دیگر سازمان پلیس برای پاسخگویی و برخورداری از بیشترین کارایی نیازمند تحول و همراه شدن با تحولات و پیچیدگی‌های جامعه و اتخاذ برنامه‌ها و روش‌های جدید و مطابق با تحولات علمی روز است.

در حال حاضر نیروی انتظامی با درک شرایط و ویژگی‌های جامعه نوین، اتخاذ سیاست‌ها، برنامه‌ها و شیوه‌های جدید تأمین و مراقبت از امنیت را در دستور کار خود قرار داده است که یکی از نمونه‌های آن مبارزه و برخورد قاطع با توزیع‌کنندگان، فروشندگان و مصرف‌کنندگان مواد مخدر است (ترابی و همکاران، ۱۳۸۷: ۵۵).

۹- سازوکارهای کیفری و غیر کیفری پلیس در مبارزه و پیشگیری از قاچاق مواد

مخدر

سیستم مبارزه با جرم و هم‌چنین جرم قاچاق مواد مخدر از دو بخش مبارزه کیفری و غیر کیفری تشکیل شده است. بخش مبارزه کیفری با جرم را می‌توان به دودسته عام و خاص تقسیم نمود. در مبارزه کیفری عام جامعه سعی دارد با وضع قوانین کیفری و تهدید عامه مردم به مجازات، در صورت ارتکاب فعل یا ترک فعل موردنظر؛ از وقوع جرم جلوگیری نماید. درواقع قانون‌گذار به‌وسیله تهدید به کیفر و ایجاد رعب و هراس در دل مجرمان، بالقوه آنان را از ارتکاب جرم منع می‌نماید؛ اما مشکل اینجاست که مجرمان علیرغم وجود این محدودیت‌ها و قوانین فاقد خویشتن‌داری هستند و تسلیم احساسات خود می‌شوند و قوانین را نقض می‌کنند. در چنین شرایطی، شکل دیگری از

مبارزه کیفری عام مطرح می‌شود که همان کشف جرم، شناسایی مرتکب و اعمال مجازات وعده داده شده بر اوست. به این ترتیب علاوه بر تنبیه مجرم، بازهم خصلت ارباب انگیزی اعمال مجازات، برای جلوگیری از وقوع جرم در جامعه از سوی مجرمان بالقوه، خود را آشکار می‌سازد. دستیابی به این هدف بدون وجود و حضور ضابطین قضایی مقدور نیست. فقط در صورت کشف جرم و شناسایی و دستگیری متهم و جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل ادله جرم است که قاضی می‌تواند مجازات مناسب برای مجرم را تعیین و اعمال کند؛ بنابراین در بخش کشف جرائم پلیس، ابزار اصلی در مبارزه کیفری عام با جرم به شمار می‌رود. مبارزه کیفری خاص با جرم سعی دارد از طریق اصلاح و تربیت و تهذیب بزه‌کاران، آنان را از ارتکاب مجدد جرم بازدارد. مبارزه غیر کیفری با جرم را نیز می‌توان به دودسته اجتماعی و وضعی تقسیم کرد. در مبارزه اجتماعی با جرم، جامعه سعی دارد با انجام اصلاحات عمومی و همه‌جانبه در زمینه خانه و خانواده و تربیت فرزندان و... بهداشت عمومی و آموزش و پرورش و... به طور مستقیم و غیر مستقیم بر شخصیت آنان تأثیر بگذارد تا آنان از سازمان دادن فعالیت‌های خود حول انگیزه‌های مجرمانه پرهیز کنند. نوع جدید مبارزه غیر کیفری با جرم را پیش‌گیری وضعی از جرم نام نهاده‌اند که عمدتاً عمل‌گرا و غیر نظری است. در این بخش می‌توان از طریق دشوار ساختن ارتکاب جرم، افزایش خطر دستگیری و کاهش جاذبه آماج‌های جرم از وقوع آن پیشگیری کرد (ترابی و همکاران، ۱۳۸۷: ۵۵)

۱۰- سازوکار تحقیقاتی پلیس در خصوص عرضه و پیشگیری از قاچاق مواد مخدر

۱-۱۰- بخش مقابله با عرضه

۱- بررسی عوامل گرایش به قاچاق مواد مخدر در نواحی مرزی استان‌های سیستان و بلوچستان، خراسان رضوی، خراسان جنوبی و ارائه راهکارهای مناسب جهت اصلاح وضعیت موجود.

۲- آسیب‌شناسی روش‌ها، تدابیر و اقدامات عملیاتی و اطلاعاتی یگان‌های مقابله‌ای در ضربه زدن به باندهای قاچاق مواد مخدر طی سال‌های ۱۳۸۶، ۱۳۹۰

۳- بررسی روند توزیع مواد مخدر و روان‌گردان در کشور.

۴- ارزیابی عملکرد سازمان‌های مقابله‌ای در برخورد با شبکه‌های فعال قاچاق، ترانزیت و توزیع مواد مخدر.

۵- تأثیر سیستم حمل‌ونقل جاده‌ای و ریلی بر قاچاق مواد مخدر به تفکیک در دو حوزه داخلی و ترانزیت.

۶- بررسی پول‌شویی متأثر از مواد مخدر در نظام اقتصادی کشور و راهکارهای مبارزه.

- ۷- بررسی و ارزیابی روند تولید مواد صناعی و راهکارهای مقابله با تولید آن‌ها.
- ۸- راهکارهای مؤثر در جلوگیری از گسترش کشت و تولید مواد مخدر و روان‌گردان در داخل کشور.
- ۹- بررسی عوامل گرایش به قاچاق مواد مخدر در جامعه شهری و شیوه‌های برخورد با آن.
- ۱۰- بررسی نقش اتباع بیگانه در قاچاق، ترانزیت و توزیع مواد مخدر از/ به/ در کشور.
- ۱۱- بررسی تأثیر اقدامات مرزی در جلوگیری از قاچاق مواد مخدر.
- ۱۲- بررسی تأثیر اجرای قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر در گسترش و کاهش مصرف مواد مخدر.
- ۱۳- بررسی راه‌های ورود مواد صنعتی و پیش‌سازها به کشور و شیوه‌های جلوگیری از دسترسی غیر مجاز به آن‌ها.
- ۱۴- بررسی نقش فن آوری بر شناسایی شیوه‌های ورود مواد مخدر به زندان (اداره مطالعات و تحقیقات مرکز مبارزه با مواد مخدر ناجا: ۱۳۸۳، ۲۲)

۱۰-۲- اولویت‌های بخش پیشگیری

- ۱- بررسی میزان اثربخشی برنامه مدارس مروج سلامت در ۵ استان کشور در مقطع دبیرستان.
- ۲- بررسی میزان اثربخشی برنامه آموزش مهارت‌های زندگی در ۵ استان کشور در مقطع راهنمایی.
- ۳- بررسی میزان اثربخشی برنامه پیشگیری مدرسه محور از اعتیاد در ۵ استان کشور در مقطع ابتدایی.
- ۴- بررسی میزان دانش و نگرش دانش‌آموزان مقاطع سوم راهنمایی، دبیرستان و هنرستان در خصوص مواد مخدر و محرک‌ها.
- ۵- ارزیابی طرح «مدرسه را به مکان سالم تری تبدیل کنیم»
- ۶- بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان علوم دینی در مورد سوء مصرف مواد و عوارض مرتبط و طراحی برنامه مداخلاتی پیشگیرانه.
- ۷- پایش و ارزیابی برنامه‌های پیشگیری به‌صورت دوره‌ای.
- ۸- بررسی وضعیت سوء مصرف مواد و عوارض روانی اجتماعی در فرزندان دارای والدین معتاد.
- ۹- بررسی روش‌های پیشگیری از آسیب‌های روانی و اجتماعی و ارتقای بهداشت و سلامت روان در جامعه مددجویی.

- ۱۰- بررسی عوامل زمینه‌ساز گرایش به مواد مخدر و روا نگردان و صنعتی در گروه های مختلف.
- ۱۱- بررسی علل گرایش زنان به مواد مخدر و روان گردان و روش های پیشگیری از اعتیاد آن‌ها.
- ۱۲- بررسی میزان تأثیرگذاری تکثیر و توزیع CD ، پمفلت، کیف و تابلوهای آموزش پیشگیری از اعتیاد در جامعه هدف هم‌زمان با اجرا و ۶ ماه پس از اجرای برنامه.
- ۱۳- بررسی میزان تأثیرگذاری کتاب و کلاسهای آموزش پیشگیری از اعتیاد در جامعه هدف هم‌زمان با اجرا و ۶ ماه پس از اجرای برنامه.
- ۱۴- بررسی میزان تأثیرگذاری همایش‌ها و نمایشگاه‌های آموزش پیشگیری از اعتیاد در محیط‌های چهارگانه (خانواده، مدارس، مراکز آموزشی و محله‌ها) هم‌زمان با اجرا و ۶ ماه پس از اجرای برنامه.
- ۱۵- نیازسنجی آموزشی از مجرمین مواد مخدر و خانواده های آنان در راستای پیشگیری در زندانها.
- ۱۶- بررسی وضعیت فرهنگی، اجتماعی و... زندگی خانواده های زندانیان مواد مخدر.
- ۱۷- بررسی تأثیر خشونت‌های خانوادگی زندانیان در گرایش به اعتیاد نوجوانان و جوانان.
- ۱۸- بررسی اثربخشی برنامه‌های فرهنگی و تربیتی در پیشگیری از مواد مخدر در زندان‌ها هم‌زمان با اجرا و ۶ ماه پس از اجرای برنامه.
- ۱۹- بررسی نقش باورهای دینی قرآنی در پیشگیری از گرایش به مواد مخدر در جمعیت های هدف.
- ۲۰- بررسی نقش نهادهای دینی - فرهنگی، روحانیون و مبلغان دینی در پیشگیری از گرایش نوجوانان و جوانان به مواد مخدر در جمعیت های هدف و. (صمدی اندزقی، ۱۴۰۰: ۳۱۸)

نتیجه گیری

مسأله مواد مخدر یکی از مسائل مهم و جدی در سطح خرد و کلان بوده که از جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فیزیولوژیک نگاه‌های مختلفی را به خود معطوف نموده است. بر اساس قانون و سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر نیروی انتظامی، پلیس مبارزه با مواد مخدر وظیفه دارد در قالب طرح های بلندمدت و با بهره‌گیری از تمامی قوا و امکانات موجود، البته با کمک دیگر سازمانها از جمله ارگانهای فرهنگی، قضایی و... ضمن شناسایی، تعقیب و انهدام شبکه‌ها و باندهای داخلی و بین‌المللی مرتبط، اقدام به برخورد و مبارزه قاطع، مستمر و فراگیر با این پدیده شوم بنماید. پلیس باید در جهت اجرای این وظیفه مهم خود با آشنایی از اختیار قانون و ضمن

مطالعه شگردهای مجرمین در ابعاد مختلف از جمله حمل و نقل، دادو ستد و راهکارهای لازم را متناسب با شیوه و شگرد مربوطه در پیش گیرد. در صورتی که پلیس در این مورد برخوردی منفعلانه داشته باشد توفیقی در انجام وظیفه نخواهد داشت؛ اما آنچه که از آن بعنوان پیشگیری یاد می‌شود در حقیقت وظیفه قوه قضائیه می‌باشد که در بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی منعکس شده است.

یکی از مهم ترین ضرورت های جامعه ی پایدار و پویا، وجود نظم و امنیت در آن جامعه است. پلیس باهدف تأمین این دو نیاز اساسی در جامعه انسانی تشکیل شده است و تکامل یافته است و امروزه از تاثیرگذارترین سازمان های اجتماعی به شمار می رود یکی از مواردی که نظم و امنیت جامعه را مختل می کند قاچاق، توزیع و فروش مواد مخدر می باشد پس از فروش یا توزیع مواد مخدر در یک منطقه یک سری جرائم به طور مستقیم تحقق مییابد مانند اعتیاد، استعمال مواد مخدر که تهیه مواد مخدر لازمه ارتکاب آنهاست اما گاهی دامنه جرایمی که متعاقب توزیع و فروش مواد مخدر رخ می دهد، بسیار فراتر از جرائم مستقیم است و شامل آسیب های اجتماعی بعدی و جرایمی که افراد معتاد برای تهیه مواد مورد نیاز خود انجام می دهند از قبیل سرقت، تکدی گری، فحشا و رابطه نامشروع را در برمی گیرد. لذا شایسته است در یک اقدام همه جانبه، تلاش شود تا توزیع و فروش و مواد مخدر و جرائم متعاقب آن تا حد قابل قبولی مهار گردد. هم اکنون در کشور ما پلیس نقش اساسی را در زمینه مقابله با جرم و پیشگیری از آن انجام می دهد و دستگاهی است که دولت از طریق آن به طور مستقیم در سطح جامعه اقدام به پیشگیری از جرم می نماید از طرف دیگر پلیس نهادی است که مکررا با مردم جامعه در ارتباط است و مردم با وجود آن احساس امنیت و آرامش می کنند. همچنین حضور پلیس در مشارکت جامعه علیه جرم در هر یک از مراحل فرآیند پیشگیری اعم از شناخت مسئله جرم یا بررسی علل جرم یا تعیین نوع مداخله ی پیشگیرانه و اجرا و ارزیابی آن، حائز اهمیت فراوان است. سازمان پلیس نمی تواند به تنهایی متکفل امر پیشگیری شود. توفیق در رسیدن به اهداف پیشگیری مستلزم مشارکت تمام نهادهای دولتی و عمومی و خصوصی است.

نتایج به دست آمده از این تحقیق حاکی از آن است که با توجه به اینکه مواد مخدر از نوع سنتی و گیاهی به سمت شیمیایی و صنعتی پیش رفته است، شناسایی آن پیچیدگی های خاص خود را دارد، لذا نقش تجهیزات و امکانات و ابزارهای نوین برای شناسایی مهم است. از آنجا که شبکه های قاچاق برای نیل به مقصود خویش، روز به روز امکانات و تجهیزات پیچیده تری را به خدمت می گیرند، بنابراین ضروری است که که نیروها و واحدهای مبارزه با قاچاق مواد مخدر نیز همواره تقویت و به امکانات بهتری تجهیز شوند تا بتوانند در مبارزه با قاچاقچیان بر آنان چیره شوند. لذا محدودیت در دسترسی به تجهیزات مدرن و نیروی انسانی متخصص در مناطق مختلف کشور؛ و

عدم اجرای صحیح و دقیق قوانین مربوطه از موانع مبارزه و پیشگیری در زمینه قاچاق مواد مخدر می‌باشد. همچنین برخی از سازوکارهای مبارزه و پیشگیری از قاچاق مواد مخدر به دلایل ساختاری و اجرایی کارا نمی‌باشند و پلیس در امر مبارزه و پیشگیری از قاچاق مواد مخدر ناکام می‌ماند و متعاقباً سوء مصرف مواد مخدر افزایش می‌یابد.

پیشنهادها

پیشنهاد می‌شود در آموزشهای پلیسی، رشته پلیس مواد مخدر نیز مورد توجه قرار گیرد و به دلیل اهمیتی که مبارزه با مواد مخدر در بین سایر جرائم دارد به تخصصی نمودن رشته پلیس مواد مخدر توجه خاص شود.

پلیس در امر مبارزه با مواد مخدر باید سیاست جنایی خود را مبتنی بر مبارزه قاطع با بروز هر نوع جرم مرتبط با مواد مخدر و علاوه بر این مبارزه بدون اغماض با جرایمی هرچند کم اهمیت که زمینه ساز جرائم مواد مخدر می‌شود، قرار دهد.

پیشنهاد می‌شود قانون خاصی در خصوص اختیارات و وظایف پلیس در امر مبارزه با مواد مخدر با رویکرد در نظر گرفتن اختیارات خاص برای پلیس جهت برنامه‌ریزی با توجه به منطقه خاص جغرافیایی و بافت جمعیتی در امر مقابله با مواد مخدر و توسعه اختیارات پلیس در این مورد تصویب شود.

منابع

کتاب

- ۱- احتشامی، علی، (۱۳۸۵) کلیات و طبقه بندی مواد مخدر، تهران، دانشگاه علوم انتظامی.
- ۲- افضلی، رسول (۱۳۹۷)، بررسی اقدامات مرزی در جلوگیری از قاچاق مواد مخدر و روان گردان، طرح تحقیقاتی، تهران، ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری.
- ۳- باصری، علی اکبر، (۱۳۸۸) آیین دادرسی کیفری مواد مخدر، تهران، انتشارات خرسندی.
- ۴- زراعت، عباس، (۱۳۸۶) حقوق کیفری، مواد مخدر، تهران، ققنوس.
- ۵- میرزایی، علیرضا، (۱۳۸۸) محشی قوانین و مقررات مبارزه با مواد مخدر، تهران، انتشارات بهنامی.

مقالات

- ۱- اداره مطالعات و تحقیقات مرکز مبارزه با مواد مخدر ناجا. (۱۳۸۳). نگاهی به وضعیت قاچاق مواد مخدر و مبارزه با آن، خبرنامه اطلاع رسانی شماره ۶.

۲- احسانی. بهمن، انعامی. علی، (۱۳۹۱). دیده‌بانی آینده مواد مخدر و روانگردان و جایگاه پلیس زن ایران در مواجهه با روندهای تأثیرگذار بر آن، نشریه پلیس زن، ۵(۱۴)

۳- اکرمی، سام؛ اکبری، عاطفه، (۱۳۹۵) نقش پلیس در پیشگیری از جرم قاچاق کالا، کنفرانس ملی فقه، حقوق و روانشناسی.

۴- افجه، سیدعلی اکبر؛ صالحی، جمشید؛ کشوری، عبدالرحمن و رحمتی، داریوش. (۱۳۹۲). طراحی الگوی ارزیابی عملکرد کلاتریها، (مورد مطالعه فرمانده انتظامی تهران بزرگ). فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت منابع در نیروی انتظامی. ۱(۴)

۵- ترابی، یوسف، پاینده، علی، حاجیزاده، محسن (۱۳۸۷)، عملکرد پلیس در اجرای طرح ارتقای امنیت اجتماعی با رویکرد مواد مخدر از دیدگاه مردم یزد، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، ۳(۱)

۶- درویش بسطامی، لیلا (۱۳۹۴)، نقش و جایگاه قانونی پلیس محلی در مبارزه با قاچاق مواد مخدر، نخستین کنگره بین‌المللی جامع حقوق، مقاله کنفرانسی

۷- شیخ زاهدی، محمد صالح، (۱۳۹۸) نقش پلیس با رویکرد پیشگیری از جرایم متعاقب توزیع و فروش مواد مخدر، سومین کنفرانس بین‌المللی مطالعات حقوقی و قضایی.

۸- صمدی اندزقی، علی، (۱۴۰۰)، سازوکارهای پلیسی در مبارزه و پیشگیری از قاچاق مواد مخدر، فصلنامه بین‌المللی قانون یار، ۴(۱۶)

۹- عباسلو، بختیار، (۱۳۸۹)، بررسی الزامات قانونی پلیس در امر مبارزه با مواد مخدر و روانگردان با تأکید بر پلیس زن، نشریه پلیس زن، ۴(۱۲)

۱۰- قربانی، ابراهیم؛ اکبری، کریم؛ ابراهیمی، علی و دلپسند، جواد. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه قاچاق مواد مخدر و روانگردان در شهرستان مرزی بازرگان. فصلنامه علوم و فنون مرزی. ۷(۲)

۱۱- قربانی، ابراهیم؛ کیانی، جواد؛ ابراهیمی، علی و اسدالله مالکی. (۱۳۹۶). پیش‌بینی سهم فضای سایبر (شبکه‌های مجازی) در میزان گرایش به سوء‌مصرف مواد مخدر و روانگردان. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۲(۴۶)،

۱۲- قربانی، ابراهیم، (۱۳۹۷) مدیریت کیفی نیروی انتظامی استان آذربایجان غربی، پلیس مبارزه با مواد مخدر، فرماندهی انتظامی استان آذربایجان غربی.

۱۳- موسوی فرد، سید محمدرضا؛ کرمی، عارف؛ مومنی، سجاد؛ امیدیان راد، رضا، (۱۳۹۶)، نقش پلیس در پیشگیری از جرایم راهکارهای پیشگیری از جرم، مجله نخبگان علوم و مهندسی، ۲(۳)

منابع خارجی

1-Bell, Wendell (2003, Paperback edition) Foundations of Futures Studies I: History, Purposes, Knowledge. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1997

2-Cook, Carly N. Inayatullah, Sohail, Burgman, Mark A. Sutherland, William J. Wintle, Brendan A. (2014), Strategic foresight: how planning for the unpredictable can improve environmental decision-making, Trends in Ecology & Evolution, volume 29, Issue 9, September 2014

3-Cornish, Edward (2007). The Study of the Future: An Introduction To the Art and Science of Understanding And Shaping Tomorrow's World. USA: World Future Society.

4-Hoover, W. (2009). The Future Of Human Resources: Technology Assists In Streamlining Your HR Department. Colorado Biz, 29, 4, 27.

5-Low, Wah Yun, Zulkifli, Siti Norazah, Yusof, Khairuddin, Batumalail, Saroj, Aye, Khin Win (1996), "The drug abuse problem in Peninsular Malaysia: parent and child differences in knowledge, attitudes and perceptions", Drug and Alcohol Dependence, Vol. 42: 105-115.

6-United Nations (2011), "World Drug Report", New York: United Nations Publication. United Nations Office on Drugs and Crime (2011), "Drug Situation Analysis Report Islamic Republic.

